

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

મ્યુનિસિપાલિટી ઓફ ભિવંડી એન્ડ નિઝામપુર

વિરુદ્ધ

મેસર્સ કૈલાશ સાઈજિંગ વર્ક્સ

સપ્ટેમ્બર ૨૦, ૧૯૭૪

[એ. એન. રે, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ, કે. કે. મેથ્યુ, વી. આર. કૃષ્ણ અચ્યર,
ન્યાયમૂર્તિઓ]

બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ એક્ટ કલમ ૧૬૭-જનરલ કલોઝિસ એક્ટનો
વ્યાપ-"શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલું" નો અર્થ.

સામાવાળાનું નાળા પાસે એક બાંધકામ હતું જે ગંદુ પાણી અને વરસાદી પાણી ખાડીમાં લઈ જાય છે. સરકારે ઉપરવાસમાં બંધનો એક ભાગ તોડી પાડ્યો, જેના પરિણામે તળાવમાં સંગ્રહિત પાણી નાળા મારફતે ખાડીમાં જવું નિશ્ચિત હતું. અપીલકર્તાએ નાળા પર સિમેન્ટ સ્લેબ નાખવાનું કામ અધૂરું છોડી દીધું હતું. ચોમાસાની ઋતુમાં નાળું છલકાઈ ગયું અને સામાવાળાની મિલકતમાં પાણી ફરી વળ્યું, જેનાથી તેને નુકસાન થયું. સામાવાળાએ આક્ષેપ કર્યો કે અપીલકર્તાની બેદરકારીને કારણે ચોમાસાની ઋતુમાં પાણીનો પ્રવાહ સંપૂર્ણપણે અવરોધાઈ ગયો હતો અને તેના પરિણામે તેમના પરિસરમાં પૂર આવ્યું હતું.

હાઈકોર્ટે નુકસાની માટે સામાવાળાના દાવાનું હુકમનામું પસાર કર્યું. બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ એક્ટની કલમ ૧૬૭ મ્યુનિસિપાલિટીને શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલી અથવા કરવા ધારેલી કોઈપણ બાબત અંગે રક્ષણ પ્રદાન કરે છે. જનરલ કલોઝિસ એક્ટ અને બોમ્બે જનરલ કલોઝિસ એક્ટ, ૧૯૦૪ "શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલું" ની વ્યાખ્યા એમ આપે છે કે તે પ્રામાણિકપણે કરવામાં આવ્યું હોય, પછી ભલે તે બેદરકારીથી કરવામાં આવ્યું હોય કે નહીં.

શું મ્યુનિસિપાલિટીએ પ્રામાણિકપણે કાર્ય કર્યું હોવાનું કહી શકાય તે પ્રશ્ન પર, અપીલ નામંજૂર કરતા,

કોર્ટે ઠેરવેલ કે: કોઈ સત્તામંડળ પ્રામાણિકપણે કાર્ય કરતું નથી જ્યાં તેને શંકા હોય કે કંઈક ખોટું છે અને તે વધુ તપાસ કરતું નથી. અન્ય લોકોને થઈ શકતા સંભવિત નુકસાનથી વાકેફ હોવા છતાં અને તેમ છતાં કાર્ય કરવું, એ પરિણામોની બેદરકાર અવગણના સાથે કાર્ય કરવા બરાબર છે. તે બેદરકારી કરતાં વધુ ખરાબ છે, કારણ કે બેદરકારીપૂર્ણ કાર્ય એ છે કે જેના પરિણામો, કાયદો બેદરકાર વ્યક્તિના મનમાં હાજર હોવાનું માની લે છે, પછી ભલે તે વાસ્તવમાં ત્યાં હોય કે ન હોય. [૧૨૫ જી]

સેન્ટ્રલ તેમજ બોમ્બે જનરલ કલોઝિસ એક્ટ નક્કી કરે છે કે બેદરકારીનો અર્થ હંમેશાં બદધરાદો (mala fides) નથી. બેદરકારી કરતાં કંઈક વધુ હોવું જરૂરી છે. વર્તમાન કેસમાં અપીલકર્તા સંભવિત નુકસાન અંગે વાકેફ હતા અને તેમ છતાં તે વિશે કંઈ ન કરવાની કાળજી લીધી હતી. તેથી તેની કાર્યવાહી બેદરકાર હતી અને કાયદાની નજરમાં તેનો બદધરાદો દર્શાવે છે. અધિનિયમની કલમ ૧૬૭ તેનું રક્ષણ કરતી નથી. [૧૨૬ બી]

જોન્સ વિરુદ્ધ ગોર્ડન, ૨ એ.સી. ૬૧૬, સંદર્ભિત.

દીવાની અપીલ હકૂમત: વર્ષ ૧૯૬૮ ની દીવાની અપીલ નં. ૨૧૫૪.

અપીલ નં. ૧૦૨ ઓફ ૧૯૬૬ માં બોમ્બે હાઈકોર્ટના માર્ચ ૧૮, ૧૯૬૮ ના ચુકાદા અને હુકમનામા પરથી અપીલ.

નવનીત લાલ, અપીલકર્તા તરફથી.

વી. એમ. તારકુંડે અને બી. આર. અગ્રવાલા, સામાવાળા તરફથી.

કોર્ટનો ચુકાદો મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ રે દ્વારા આપવામાં આવેલ.

રે, મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ. આ અપીલ બોમ્બે હાઈકોર્ટના ૧૮ માર્ચ, ૧૯૬૮ ના ચુકાદા પરથી પ્રમાણપત્ર દ્વારા છે.

૧૨૪

સામાવાળાએ અપીલકર્તાની ઘોર બેદરકારીના કૃત્યોને કારણે આવેલા પૂરના કારણે સામાવાળાની મિલકતને થયેલા નુકસાન પેટે રૂ. ૧,૦૦,૦૧૨/- વસૂલ કરવા અપીલકર્તા મ્યુનિસિપાલિટી સામે દાવો દાખલ કર્યો હતો. હાઈકોર્ટે વાર્ષિક ૬% વ્યાજ સાથે રૂ. ૫૪,૫૬૦/- માટે સામાવાળાની તરફેણમાં હુકમનામું પસાર કર્યું.

સામાવાળાનું ચાકુબ રોડ પર એક બાંધકામ છે. ચાકુબ રોડની પહોળાઈ લગભગ ૧૨ ફૂટ છે. રસ્તાની બીજી બાજુએ રસ્તાની સમાંતર ચાલતું એક ખુલ્લું નાળું છે. નાળું લગભગ ૪૫ ફૂટ પહોળું છે. નવેમ્બરથી મે મહિના દરમિયાન ગંદા પાણી, વરસાદી પાણીને ખાડીમાં જવા માટે નાળું માર્ગ પૂરો પાડે છે.

મહારાષ્ટ્ર સરકારે મે, ૧૯૬૩ મહિનામાં વરાળા ડેમનો એક ભાગ તોડી પાડ્યો હતો. પરિણામે તળાવમાં સંગ્રહિત પાણી નાળા મારફતે ખાડીમાં જવું નિશ્ચિત હતું. અપીલકર્તાએ જૂન, ૧૯૬૩ ના બીજા અઠવાડિયાની આસપાસ નાળા પર સિમેન્ટ સ્લેબ નાખવાનું કામ શરૂ કર્યું હતું. સ્લેબને ટેકો આપવા અને

સ્થિર કરવા માટેનું સેન્ટરિંગ વર્ક જુલાઈ, ૧૯૬૩ ના પ્રથમ અઠવાડિયા સુધી નાળામાં તેની સ્થિતિમાં રહ્યું હતું.

અપીલકર્તા સામેના આક્ષેપો આ મુજબ હતા:

પ્રથમ, અપીલકર્તાએ વરાળા તળાવના કેચમેન્ટ વિસ્તારમાંથી વધારાના વરસાદી પાણીના માર્ગ માટે કોઈ જોગવાઈ કર્યા વિના સામાવાળાની દુકાન સામે નાળાને સાંકડું કરવાની યોજના તૈયાર કરી હતી.

બીજું, નાળામાં સેન્ટરિંગ વર્ક અને સિમેન્ટ સ્લેબની હાજરીથી નાળામાંથી વરસાદી પાણીના માર્ગમાં ગંભીર અવરોધ ઊભો થયો.

ત્રીજું, ચોમાસાની ઋતુની શરૂઆતમાં જે વરસાદી પાણી વહેવાની સંભાવના હતી તેના માટે સલામત માર્ગ પૂરો પાડવા માટે નાળાનો માર્ગ બાંધકામના કામ અને કાટમાળથી મુક્ત અને અવિરત રાખવામાં આવે તે જોવામાં અપીલકર્તાએ બેદરકારી અને નિષ્ફળતા દાખવી.

ચોથું, ચોમાસાની ઋતુના સામાન્ય ક્રમમાં, જુલાઈ, ૧૯૬૩ ના ૫, ૬ અને ૭ મા દિવસે ભિવંડીમાં ભારે વરસાદ પડ્યો હતો. નાળામાં સેન્ટરિંગ વર્ક, સ્લેબ, જંગલી ઝાડીઓ અને કાટમાળની હાજરીને કારણે, પાણીનો પ્રવાહ સંપૂર્ણપણે અવરોધિત થઈ ગયો હતો અને ડેમની પેલે પાર અને ભિવંડી અને નિઝામપુરમાં કેચમેન્ટ વિસ્તારમાં ભેગું થયેલું વરસાદી પાણી સ્લેબના કામના મુખ પાસે ભયજનક ઊંચાઈ સુધી એકઠું થયું હતું. આના પરિણામે નાળાની અડીને આવેલો અને આસપાસનો સમગ્ર વિસ્તાર છલકાઈ ગયો.

હાઈકોર્ટને આ હકીકતો જણાઈ:

અપીલકર્તાને એપ્રિલ, ૧૯૬૩ મહિનામાં જમીન સ્તરથી ૬ ફૂટની ઊંચાઈ ઉપર વરાળા ડેમ તોડી પાડવામાં આવ્યો હોવાની જાણકારી હતી. અપીલકર્તાએ

વરાળા ડેમ તોડી પાડવામાં આવ્યો હોવાની જાણકારી સાથે એપ્રિલ, ૧૯૬૩ પછી ત્રીજી બત્તી બ્રિજ અને હબસનઅલી બ્રિજ વચ્ચે સ્લેબ નાખવાનું કામ પૂરું કર્યું. અપીલકર્તાએ ત્રીજી બત્તી બ્રિજ પાસે પાણીનો માર્ગ એટલી હદે સાંકડો કર્યો કે તે તોડી પાડવાને કારણે વધેલા કેચમેન્ટ વિસ્તારમાંથી પાણીના નિકાલ માટે અપૂરતો હતો. અપીલકર્તાએ પરિણામોની સંપૂર્ણ જાણકારી સાથે પાણીનો માર્ગ સાંકડો કર્યો, તેના પર સ્લેબ મૂક્યો અને લેંડી બ્રિજ પર સેન્ટરિંગ દૂર કર્યું નહીં. અપીલકર્તાએ કચરો અને કાટમાળ ભેગો થવા દીધો જેથી પાણીનો માર્ગ અવરોધાય.

૧૨૫

વધુ તારણો આ મુજબ છે.

નાળું દક્ષિણથી ઉત્તર તરફ વહે છે. તેના દ્વારા વહન કરાયેલું પાણી નાળાના ઉત્તર છેડે ખાડી પર વહે છે. નાળા પર પાંચ પુલ છે. હબસનઅલી બ્રિજ અને લેંડી બ્રિજ વચ્ચે આવેલો નાળાનો ભાગ ૧૯૬૩ માં કોંક્રીટ સ્લેબથી ઢંકાયેલો હતો. જુલાઈ, ૧૯૬૩ ના ૪, ૫ અને ૬ મા દિવસે ભારે વરસાદના કારણે હબસનઅલી બ્રિજના દક્ષિણ છેડે પાણી એકઠું થયું હતું અને આસપાસના વિસ્તારમાં પ્રવેશ્યું હતું. સામાવાળાના કારખાનામાં બે ફૂટ ઊંડું પાણી હતું. આ પરિસ્થિતિ ત્રણ દિવસ સુધી ચાલુ રહી. પાણીનો માર્ગ સાંકડો કરવો અને હબસનઅલી બ્રિજ પર તેના પર સ્લેબ મૂકવો એ અયોગ્ય સમયે હતું. વરાળા ડેમનું પુનઃનિર્માણ થયા પછી આ કામ શરૂ કરવું જોઈતું હતું. જો અપીલકર્તા ડેમના પુનઃનિર્માણ પહેલાં આ કામ આગળ વધારવા માંગતા હોત તો કલાક દીઠ ૩ ઇંચ વરસાદની જોગવાઈ કરતા ૦.૯ ચોરસ માઈલના કેચમેન્ટ વિસ્તારમાંથી પાણી પસાર થવા માટે પૂરતો જળ માર્ગ પૂરો પાડવામાં આવવો જોઈતો હતો. ચોમાસા પહેલા સેન્ટરિંગ કામ દૂર કરવું જોઈતું હતું. કોઈપણ સંજોગોમાં, સ્લેબના સેન્ટરિંગ પાસે કોઈ વૃક્ષો, ઝાડીઓ, કાટમાળ અથવા કચરો એકઠો થવા દેવો

જોઈતો ન હતો જેથી પાણીનો મુક્ત માર્ગ અવરોધાય. સેન્ટરિંગ જાળવી રાખવું, અને કાટમાળનો માર્ગ સાફ ન કરવામાં બેદરકારી એ પૂરનું મુખ્ય કારણ હતું.

બોમ્બે ડિસ્ટ્રિક્ટ મ્યુનિસિપલ એક્ટની કલમ ૧૬૭ મ્યુનિસિપાલિટીને શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલી અથવા કરવા ધારેલી કોઈપણ બાબત અંગે રક્ષણ પ્રદાન કરે છે. "શુદ્ધબુદ્ધિથી કરેલું" (done in good faith) શબ્દસમૂહને બોમ્બે જનરલ કલોઝિસ એક્ટ, ૧૯૦૪ માં અને જનરલ કલોઝિસ એક્ટમાં વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે કે, પ્રામાણિકપણે કરવામાં આવેલું, પછી ભલે તે બેદરકારીથી કરવામાં આવ્યું હોય કે નહીં. તેથી, વર્તમાન કેસમાં, પ્રશ્ન એ છે કે, શું મ્યુનિસિપાલિટીએ પ્રામાણિકપણે કાર્ય કર્યું હોવાનું કહી શકાય.

જોન્સ વિરુદ્ધ ગોર્ડન (૧) માં લોર્ડ બ્લેકબર્ને પ્રામાણિકપણે ભૂલ કરનાર અને બેદરકાર વ્યક્તિના કેસ અને પ્રામાણિકપણે કાર્ય ન કરનાર વ્યક્તિના કેસ વચ્ચેનો ભેદ દર્શાવ્યો. કોઈ સત્તામંડળ પ્રામાણિકપણે કાર્ય કરતું નથી જ્યાં સત્તામંડળને એવી શંકા હોય કે કંઈક ખોટું છે અને તે વધુ તપાસ કરતું નથી. અન્ય લોકોને થઈ શકતા સંભવિત નુકસાનથી વાકેફ હોવા છતાં, અને તેમ છતાં કાર્ય કરવું, એ પરિણામોની બેદરકાર અવગણના સાથે કાર્ય કરવા બરાબર છે. તે બેદરકારી કરતાં વધુ ખરાબ છે, કારણ કે બેદરકારીપૂર્ણ કાર્ય એ છે કે જેના પરિણામો, કાયદો બેદરકાર વ્યક્તિના મનમાં હાજર હોવાનું માની લે છે, પછી ભલે તે વાસ્તવમાં ત્યાં હોય કે ન હોય. આ કાનૂની ધારણા સુવિખ્યાત અનુમાનિત વાજબી વ્યક્તિ (hypothetical reasonable man) દ્વારા લેવામાં આવી છે. પરિણામોની બેદરકાર અવગણના અને બદધર્શિતા (mala fides) સમાન સ્તરે છે, જ્યાં કાર્ય કરનારની વાસ્તવિક માનસિક સ્થિતિ સુસંગત છે. કાયદાની નજરમાં એવું જ છે.

(૧) ૨ એ. સી. ૬૧૬.

ભલે બેદરકારી અને બદધરાદા (mala fides) દ્વારા લાયક નૈતિક ઠપકાની ડિગ્રીમાં ભિન્નતા હોઈ શકે.

બોમ્બે, તેમજ સેન્ટ્રલ, જનરલ કલોઝિસ એક્ટ્સ, ફક્ત એટલી જ હદે મદદ કરે છે કે તેઓ નક્કી કરે છે કે બેદરકારીનો અર્થ હંમેશાં બદધરાદો નથી. બેદરકારી કરતાં કંઈક વધુ હોવું જરૂરી છે. પરંતુ આ અધિનિયમો "પ્રામાણિકપણે" કહે છે અને તેથી, તે શબ્દના અર્થઘટન માટે, અમે ઉપર કાનૂની અર્થ સમજાવ્યા છે.

આ કેસની હકીકતોમાં અમે ઠરાવીએ છીએ કે પ્રતિવાદી સંભવિત નુકસાનથી વાકેફ હતો અને છતાં તે વિશે કંઈ ન કરવાની કાળજી લીધી હતી. તેથી કાર્યવાહી બેદરકાર હતી, અને તેથી કાયદાની નજરમાં બદધરાદાવાળી હતી, અને તેથી અધિનિયમની કલમ ૧૬૭ દ્વારા અસુરક્ષિત હતી.

આ કારણોસર અપીલ નિષ્ફળ જાય છે અને નામંજૂર કરવામાં આવે છે. અપીલકર્તા ખર્ચ ચૂકવશે.

પી.બી.આર.

અપીલ નામંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.